

15A) Meziválečná česká próza

charakteristika doby:

- doznívání éry Rakouska-Uherska
- existence první republiky
- ohlas dvou světových válek
- vznik komunistického režimu

proudy v próze:

1.) ohlas 1. světové války

válečná tematika popisující hrůzy války, utrpení vojáků a civilistů, průběh války, frontu, boj za mír.

Jaroslav Hašek (1883 - 1923)

narodil se v Praze, maturoval na obchodní akademii, vedl bohémský život a často se toulal po střední Evropě a Balkáně. Často střídal zaměstnání (majitel psince, kabaretní konferenciér, bankovní úředník, novinář atd.) Vystřídal několik redakcí (mistifikace a recese), pracoval v redakci Světa zvířat (vymýšlel nové živočichy), za války přeběhl na ruskou stranu a později pracoval pro Rudou armádu, po návratu v ústraní v Lipnici. Měl bohatou obrazotvornost, zesměšňoval věčnou a svatou pravdu.

Můj obchod se psy, Trampoty pana Tenkráta - novinové povídky

Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války - přeloženo do 60 jatků, nejproslulejší česká kniha 20. století, protiválečný humoristický román podávající obraz krutosti a nesmyslnosti války, protest formou výsměchu

Jaromír John (1882 - 1952)

vlastním jménem Bohumil Markalous, vystudoval přírodní vědy, učil na střední škole, novinář, po 2. světové válce profesor estetiky na UP Olomouc.

Večery na slavníku - soubor drobných próz inspirované válečnými zážitky

Modrý Engelbert, Pampovánek

Fráňa Šrámek (1877 - 1952)

básník, prozaik a dramatik, zabýval se problematikou mládí, narodil se v Sobotce v rodině berního úředníka, v Písku chodil na gymnázium a v Roudnici maturoval, po vojně se věnoval jen literatuře, spolupracoval s anarchystickým hnutím a zúčastňoval se demonstrací za což byl i vězněn, často se vracel do rodné Sobotky

Života bído, přec tě mám rád - projev trýznivých citových a krizí,

Modrý a rudý - písně vyjadřující odpor k válce (modrý rezervista, červený - anarchista)

Splav - opojení životem a přírodou, oslava nejjednodušších darů pozemského bytí

Stříbrný vítr -

Měsíc nad řekou -

2.) demokratický proud

autoři podporují vzniklou republiku, soustředí se na filozofické otázky, mezilidské vztahy, podporují Masaryka

Karel Čapek (1890 - 1938)

narodil se v Malých Svatoňovicích, dětství trávil s bratrem Josefem a sestrou Helenou v Úpici, studoval na gymnáziu v Hradci Králové, Brně a Praze, filozofie v Praze, Berlíně a Paříži, vychovatel ve šlechtické rodině, literární a výtvarný kritik Národních listů, redaktor Lidových novin, dramaturg Vinohradského divadla. Často cestoval, zastáncé západní demokracie, přítel T. G. Masaryka, zemřel na zápal plic.

R. U. R. - (Rossum Universal Robots) roboti původně určení na pomoc lidem se proti nim vzbouří a všechny vyvraždí, kromě stavitele robotů Alquista. Ve dvou robotech (Primus a Helena) se však probudí láska, cit vlastní pouze člověku - změna strojů opět v lidi

Ze života hmyzu - napsal společně s Josefem, alegorické drama, obrazy živočišné říše, negativní lidské vlastnosti motýlů, brouků a mravenců

Věc Makropulos - recept na biologickou nesmrtelnost nepřináší Emílii Marty radost a štěstí, její život je odlidštěn a vidina smrti přestala působit jako stimul tvořivého života.

Továrna na absolutno - vynález zvláštního karburátoru, který rozbíjí atomy, ale také uvolňuje absolutno, které u lidí vyvolává náboženský fanatismus. Válka proti všem - řešením je zničení vynálezu.

Krakatit - inženýr Prokop je vynálezce nesmírně silné třaskaviny, která mu byla odcizena a on se jí snaží získat zpět, naráží však na snahu několika skupin zneužít Krakatit ve svůj prospěch. Vyzdvhuje odpovědnost vědce i člověka za své činy.

Dášenska, čily život štěněte - napsal společně s Josefem, o životě štěněte

Válka s mloky - utopistický román, o využitelnosti mloků pro lidi, nezodpovědnost a lehkomyšlnost obchodníků, populační exploze mloků, vzpoura a vyhlášení války lidstvu.

Bílá nemoc - doktor Galén jako jediný objeví lék proti nebezpečné bílé nemoci ohrožující celé lidstvo, ale hodlá jej vydat je tehdy, vzdají-li se mocní zbraní a války.

Hovory s T. G. M. - satiricko-alegorický román

Josef Čapek (1887 - 1945)

narodil se v Hronově, výtvarník (člen skupiny Tvrdošijní) a spisovatel. Zemřel v koncentračním táboře.

Povídání o pejskovi a kočičce - pohádka pro děti

Ve stínu kapradiny - příběh dvou pytláků, kteří zabili hajného a prchají před pronásledovateli

Kulhavý poutník - esejistická, meditativní próza, odhodlání nezpronevěřit se svému lidskému údělu

Karel Poláček (1892 - 1944)

pocházel z židovské rodiny u Rychnova nad Kněžnou, úředník, později redaktor Lidových novin (povídky, soudničky, fejetony), zemřel v Osvětimi.

Muži v ofsaidu - humoristické zachycení vášnivého fotbalového fandovství pánů Habásků (Viktoria) a pana Načeradce (Slávia)

Bylo nás pět - vzpomínky na dětství v Rychnově očima chlapce Petra Bajzy

Eduant a Francimor

Eduard Bass (1888 - 1946)

vlastním jménem Eduard Schmidt, novinář, kabaretiér, konferenciér a zpěvák (Červená sedma). Od roku 1921 pracoval v redakci Lidových novin a 1933 - 42 byl šéfredaktorem.

Klapzubova jedenáctka - humoristická pohádka o nejlepším fotbalovém týmu složeného z 11 synů starého Klapzuby.

Cirkus Humberto - román, oslava houževnatosti a podnikavosti českých lidí, syn zedníka Vašek Kares se díky svému talentu a houževnatosti vypracuje až na post ředitele cirkusu.

Lidé z maringotek - 10 milostných povídek z cirkusového prostředí.

3.) levicový proud - socialistický realismus

autoři nespokojeni se vzniklou republikou, vzor vidí v Rusku a vznikající SSSR, žádají revoluci a změnu

Ivan Olbracht (1882 - 1952)

vlastním jménem Kamil Zeman, pochází ze Semil, syn Antala Staška, nedokončil práva a historii, novinář (Dělnické listy, Rudé právo)

O zlých samotářiích - o individuální vzpouře

Anna Proletářka - naivní venkovská dívka přichází sloužit do Prahy, kde se třídně uvědomuje. Pod vedením svého přítele dělníka Tondy a jeho přátel se z ní stává přesvědčená levicová bojovnice.

Obrazy ze soudobého Ruska

Zamřížované zrcadlo - reportáž, vztahy mezi spoluvězni a dozorci, vlastní zážitky z vězení

Nikola Šuhaj loupežník - baladický román o vojenském zběhovi, pronásledovaném četníky, toužícím po svobodném životě a po své milé Eržice. Okolnosti jej však donutí k loupežím a je nucen se skrývat, prostí lidé ho podporují, ale nakonec zemře zradou kamarádů.

O mudrci Bidpajovi

Marie Majerová (1882 - 1967)

pochází z Úval u Prahy, služebná, pak písařka, úzké styky s anarchisty

Havířská balada - o osudu Rudly Hudce nuceného emigrovat kvůli účasti ve stávce, žije v bídě

Robinsonka - pro dívky

Siréna - kronika osudu čtyř generací valcířské rodiny Hudců od poloviny 19. století po 1. světovou válku, vývoj kladenského delnictva k třídní uvědomělosti a solidaritě. Navazuje Havířská balada

Nejkrásnější svět - Lenka Bilanská nalézá smysl života v kolektivním zápase za sociálně spravedlivou společnost

Marie Pujmanová (1893 - 1958)

z pražské patricijské rodiny, po válce se provdala za režiséra ND F. Pujmana

Pod křídly - červená knihovna

Pacientka dr. Hegla - červená knihovna

Lidé na křižovatce, Hra s ohněm, Život proti smrti - volná románová trilogie

4.) psychologická próza

všimá si vývoje člověka a jeho začleňování do společnosti

Jaroslav Havlíček (1896 - 1943)

pochází z Jilemnice, úředník Živnobanky

Petrolejové lampy - Štěpánka Kiliánová marně touží po sňatku, dětech a štěstí, vezme si cynického bratrance Pavla, válečného veterána, brzy se projeví že Pavel nemůže uspokojit Štěpánčiny touhy a manželství se rozpadá. Po Pavlově smrti hospodaří Štěpánka se svým bratrem na statku Vejrychovsko.

Helimadoe - pět dcer podivínského lékaře Hanzelína stárne v koloběhu domácích prací.

Jarmila Glazarová (1901 - 1977)

publicistka, vlastním jménem Podivínská, pochází z Turnova, v 15ti letech ji zemřeli rodiče.

Roky v kruhu - vzpomínky na manželství

Vlčí jáma - manželství Kláry a o 16 let mladšího Roberta, dvou povahově i věkově nesourodých lidí, tragický příběh lásky Roberta a osiřelé schovanky Jany.

Advent - baladický román z valašských Beskyd. Františka se provdá za gazdu Podešvu a přijímá ponižující postavení na jeho statku, jen aby zajistila svého nemanželského syna. Poté co Františka nalézá v seníku manžela s milenkou, služkou Rozinou, hodí po nich lucernou. Požár a smrt milenců dávají naději na lepší život a vykoupení (advent)

5.) avantgardní próza**Vladimír Vančura (1891 - 1942)**

narodil se v Háji u Opavy a dětství prožil v harmonickém prostředí v Povltaví, vystudoval medicínu, stal se prvním předsedou Devětsilu, smýšlel levicově, za okupace se aktivně účastnil odboje, za heydrichiády zatčen a popraven.

Amazonský proud

Dlouhý, Široký, Bystrozraký

Rozmarné léto - novela

Pekař Jan Marhoul -

Pole orná a válečná, Poslední soud -

Markéta Lazarová -

Útěk do Budína -

Konec starých časů -

Obrazy z dějin národa českého -